

ГЛАВА I

ПРЕДМЕТ ЦИЉЕВИ И МЕТОДИ ИСТРАЖИВАЊА

1. ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА

Порески систем једне државе, чини одраз друштвено-економског уређења, спољне политike, припадности те државе одређеним међународним организацијама, привредне развијености, писмености становништва и других фактора који одређују прије свега структуру пореског система, а затим, опште принципе опорезивања који инкорпорисани у пореске законе чине окосницу економске и социјалне политike једне државе, и спремности те државе да у спољнотрговинској политици прихвати механизме и принципе који омогућавају слободан проток роба у условима конкуренције.

Посматрајући порески систем са аспекта фискалног суверенитета, односно обима праву и овлаштењу одређених јавноправних колективитета да уводе одређене инструменте јавних прихода за финансирање и опстанак у финансијском смислу тог јавноправног колективитета, свакако да намеће питање истраживања уставних одредби које утврђују основне принципе опорезивања и основне принципе финансирања јавних потреба.

Неспорно је да фискални суверенитет представља и једну од компоненти суверенитета једне државе, неспорно је да једна држава има право да уводи одређене дажбине које ће за извор опорезивања имати нпр. приходе и потрошњу грађана те државе, али, свакако да се у условима европских интеграција, па и интеграција у ширем смислу, отвара питање опорезивања прихода и потрошње грађана који не потпадају под пореску јурисдикцију државе где остварују приход, односно, које су то мјере које њихова матична држава прописује у циљу избјегавања двоструког опорезивања.

Да ли је порески систем независан од одвијања међународних економских односа, да ли се у условима стварања унутрашњег тржишта Европске уније и, у ширем смислу, глобализације светске привреде, намеће потреба за одређеним степеном хармонизације пореских прописа и који су разлози за то?

У контексту наведене проблематике истраживања дефинисан је и научни предмет истраживања:

- да ли порески систем Босне и Херцеговине прати токове европских интеграција;
- да ли порески закони садржи инструменте и мјере пореске политike који не представљају царинске и ванџаринске баријере у смислу слободног протока роба, људи, капитала и слободног пружања услуга у условима конкуренције;
- како је одређен фискални суверенитет у Босни и Херцеговини, и да ли постоји више пореских система;
- шта чини структуру пореског система у Босни и Херцеговини.

Утврђени предмет истраживања односи се на четири објекта истраживања, и то:

- систем индиректног опорезивања у Босни и Херцеговини,
- порески систем Републике Српске,
- порески систем Федерације Босне и Херцеговине са освртом на пореске системе у кантонима,
- порески систем Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине.

2. НАУЧНА ХИПОТЕЗА И ПОМОЋНЕ ХИПОТЕЗЕ

Сваки научноистраживачки рад одражава основне елементе у који су уgraђене научне замисли проблема и истраживања, међу којима је свакако основ свега хипотеза, као одраз теоријског и искуственог мишљења истраживача, који је поставио предмет и циљеве истраживања.

Основна хипотеза у истраживању полази од претпоставке да порески систем у Босни и Херцеговини одражава сложеност уставног уређење Босне и Херцеговине, односно да постоји више пореских система, да процес европских интеграција и опредељење Босне и Херцеговине да постане дио унутрашњег тржишта Европске уније представља битан фактор у установљавању пореских система и одређивању основних елемената законског описа пореског чињеничног стања.

У циљу доказивања основне хипотезе, нужно се намећу одређене помоћне хипотезе које треба да ближе одреде основну хипотезу тј. да дају ближе појашњење уређења

пореског система Босне и Херцеговине што обухвата систему индиректних пореза, посматрајући то као резултат захтјева Европске уније у испуњавању једног од услова за отпочињање преговора о потписивању Уговора о стабилизацији и придрживању, затим, уређење пореског система Републике Српске у оквиру извornog фискалног суверенитета одређеног Уставом Републике Српске и уређење пореског система Федерације Босне и Херцеговине и кантоне у оквиру подијељеног извornog фискалног суверенитета на начин како је то одређено Уставом Федерације Босне и Херцеговине и уставима кантона.

Имајући у виду статус Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, успостављен међународном арбитражном одлуком, помоћна хипотеза је била да и Брчко Дистрикт поред самосталности у законодавној, извршној и судској власти има право и овлаштење да самостално организује и уређује порески систем што произилази из Статута Дистрикта.

3. СТРУКТУРА РАДА

У називу тезе наглашен је уопштен појам «пореског система», што је усмјерило само истраживање и структуру рада. Тако је рад због његове прегледности, методичности и систематичности подијељен у девет поглавља (поред Увода и Закључка).

У другом поглављу смо се бавили о општем појму пореског система, циљевима пореске политике, о томе каква је улога пореског система у једној држави, издвајајући фискалну улогу као основну компоненту пореског система са аспекта задовољавања јавних потреба према предмету и сврси задовољења и према ширини интереса. Посматрајући промјене друштвено-економског уређења, привредног система и историјски развој пореског система бивше Југославије, истакнута је флексибилност пореског система и нужност да се овај систем прилагођава свим промјенама како на унутрашњем плану једне државе тако и под утицајем спољашњих фактора као што су европске интеграције и уопште међународни трговински токови.

Треће поглавље разрађује европске интеграције и порески систем, утицај европских интеграција на порески систем, основне елементе унутрашњег тржишта

Европске уније, изворе пореске хармонизације, полазећи од оснивачких уговора, пореске конкуренције и забране дискриминације на рачун добара из трећих држава, затим појединачно разматрање хармонизације у домену индиректних пореза и то пореза на додату вриједност као општег пореза на додату вриједност и акциза, разматрање хармонизације у домену директних пореза и то пореза на доходак физичких лица и пореза на добит корпорација, изbjегавање двоструког опорезивања и хармонизацију у области пореске сарадње држава-чланица ЕУ.

У четвртом поглављу смо се бавили уопште о фискалном суверенитету, односно праву и овлаштењу државе и другим јавноправним колективитетима да установљавају и уводе одређене дажбине у порески систем. У овом поглављу извршена је анализа фискалног суверенитета у Босни и Херцеговини, полазећи од права и овлаштења за установљавање пореског система на централном нивоу власти у БиХ, извornog фискалног суверенитета Републике Српске, подијељеног фискалног суверенитета између Федерације и кантона у Федерацији Босне и Херцеговине и извornog фискалног суверенитета Брчко Дистрикта БиХ. У овом поглављу разрађено је питање захтјева Европске уније према Босни и Херцеговини у области пореза и царина, те начином закључивања споразума о преношењу надлежности у области индиректног опорезивања, закљученог између Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине, као основа за успостављање пореског система Босне и Херцеговине у области индиректног опорезивања. У овом поглављу смо се бавили и начелом законитости дажбина као основним инструментом регулисања дажбина и кодификацијом дажбинских закона.

Пето поглавље посвећено је порескоправном односу са детаљним приказом његових основних карактеристика и садржаја, пореском повјериоцу, пореском дужнику, настанку пореске обавезе посматрајући то у оквиру законске регулативе у Босни и Херцеговини и настанку пореске обавезе код директних и индиректних пореза, захтјевима пореског повјериоца према пореском дужнику и захтјевима пореског дужника према пореском повјериоцу, правима пореских обveznika, контролној функцији пореских органа, те радњама које порески органи предузимају у циљу откривања пореских кривичних дјела и пореских прекршаја.

Сљедеће, VI поглавље, разматра структуру пореског система и основне карактеристике дажбина које га чине, њихове сличности и разлике, основне елементе дажбина, дажбинске изворе, дажбинске основице, дажбинска ослобађања и дажбинске олакшице.

У VII поглављу смо се бавили системом индиректног опорезивања у Босни и Херцеговини, полазећи од основа система у Босни и Херцеговини, структуре и законског описа пореског чињеничног стања за сваки облик пореза који чини структуру наведеног система, односно ПДВ-а, акциза, путарине и увозних и извозних дажбина. У овом поглављу дат је приказ успостављања Управе за индиректно опорезивање као пореског и царинског органа, те Управног одбора установљеног Законом о систему индиректног опорезивања као тијела којем је наведеним законом повјерено да предлаже политику индиректног опорезивања у БиХ.

Осмо поглавље, Порески систем Републике Српске, откриће структуру пореског система Републике Српске, те законски опис пореског чињеничног стања за основне облике дажбина које чине структуру пореског система Републике Српске, полазећи од пореза који за свој извор имају приходе (порез на доходак и порез на добит), пореза који за предмет и извор имају имовину, разрађујући закон о порезима на имовину који је у примјени до 1. јануара 2012. године, и законска рјешења предвиђена Законом о порезима на непокретности, те све друге облике дажбина које чине структуру пореског система, на начин како је то установљено Законом о буџетском систему Републике Српске.

У следећем, IX поглављу смо се бавили пореским системом Федерације Босне и Херцеговине, структуром пореског система успостављеног федералним законима, односно Законом о порезу на доходак, Законом о порезу на добит и Законом о доприносима, федералним законима о административним и судским таксама, накнадама које су уведене федералним прописима, разрађујући законски опис пореског чињеничног стања и карактеристике основних облика дажбина које чине структуру пореског система Федерације, али разрађујући и кантоналне законе о порезима и друге пореске законе кантона, са освртом на организацију и надлежност Пореске управе Федерације Босне и Херцеговине.

Поглавље X третира порески систем Брчко Дистрикта, његове карактеристике, структуру, разрађујући облике пореза у Брчко Дистрикту БиХ, доприносе, накнаде, таксе, и Пореску управу Брчко Дистрикта која од 2007. године, поред Трезора Брчко Дистрикта организационо припада Дирекцији за финансије.

4. ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА

Циљеви истраживања су прагматички или друштвени и спознајни или научни.

Прагматички циљеви говоре о користима, корисницима и начинима кориштења добијених резултата. Корист се очекује у интересовању већег броја обvezника да боље упознају порески систем као компоненту друштвено-економског уређења, што може утицати на порески морал пореских обvezника и сарадњу са пореским органима.

Корисници добијених резултата биће порески обvezници, пореске администрације у Босни и Херцеговини, и уопште заинтересована лица која ће се на једном мјесту упознати са пореским системима у Босни и Херцеговини, појединим дажбинама које чине структуру пореских система, и законским описом пореског чињеничног стања за сваки облик дажbine.

Начин на који ће се користити добијени резултати биће начин на који се користе информације у области свих облика дажбина, јер ће у раду бити дат низ информација које су директно примјењиве на неке животне ситуације које доводе до конкретизације одређене правне норме садржане у пореским законима.

Спознајним или научним циљевима одређујемо ниво спознаје коју треба остварити током истраживања. У овом раду главни циљ је научно описивање или дескрипција како би се извршио компетентнији увид у нека савремена пореска rješenja у упоредном и домаћем праву.

Споредни циљ је да се преко скупа карактеристичних елемената (порески обveznik, предмет опорезивања, пореска стопа, пореска основница, моменат испуњавања пореске обавезе...) утврде сличности и разлике између пореских система у Босни и Херцеговини.

5. МЕТОДИ ИСТРАЖИВАЊА

Комплексност предмета рада, циљеви истраживања и неистраженост ове материје на подручју Босне и Херцеговине, одредили су кориштење више различитих метода који су омогућили настанак овог рада. Поред појединачних метода, кориштена је и комбинација одговарајућих метода, нпр., анализе и синтезе, индуктивни и дедуктивни метод, метод доказивања, емпиријски метод, али и доле наведени методи.

Тако је кориштен докматских метод у тумачењу значења поједињих правних норми.

Нормативни метод је примјењиван у проналажењу норми којима се регулише порески систем уопште и поједини облици дажбина.

Лингвистички метод је нарочито употребљаван у разради законског описа пореског чињеничног стања поједињих пореских закона.

Компаративни метод је кориштен навођењем поједињих рјешења у пореским законима Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине, затим земљама Европске уније или земљама ОЕЦД-а.

Историјски правни метод је кориштен у приказу настанка поједињих облика дажбина или уопште поједињих пореских система, што је и логично ако се има у виду чињеница да је изградња пореског система сталан процес и да ће тај процес са јачим интензитетом трајати све до потпуног придруживања Босне и Херцеговине Европској унији и, наравно, након тога, у правцу сталног усклађивања пореског законодавства са захтјевима Европске уније.